

SZENNAY ANDRÁS

Horváth Sándor O. P.

Születésének 100. évfordulóján a tanítvány és tanszéki utód emlékezik volt professzorára. Kezdő bencés novícius voltam, amikor Sándor bácsit – ahogyan őt Pannonhalmán sokan nevezték – megismerhettem. Többször töltöttem a főispánságban napokat, sőt olykor heteket is. Pihenni jött és mert enélkül soha nem tudott meglenni – dolgozott. Novíciusmesterünk kérésére néhányszor nekünk, a legfiatalabbaknak is előadott. Igen, „előadott”, mert könnyed beszélgetést folytatni nem igen tudott. Előadásai „nehezek” voltak, nehézkes nyelvezettel, sűrűn keverve a latint a magyarral, – és mi inkább tisztelettel vegyes csodálkozással hallgattuk, mintsem értettük. Horváth Sándornak sem előadásait, sem írásait nem volt könnyű megérteni, „megemészteni”. Így volt, maradt ez később is, amikor már a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem teológiai karának volt professzora. Előadására tartósan figyelni, – igen erős koncentrációt kívánt. Az egyetemen általában latinul adott elő. Olykor-olykor fanyar humorral fűszerezte óráit, de még ilyenkor is szigorúan a „tárgynál” maradt. Néha kissé „kesergett” amiatt, hogy tanszéki elődjét, Szabó Vendelt – aki Horváth kinevezése előtt nem sokkal, viszonylag fiatalon halt meg – hallgatói szinte visszasírták, előd és utód – két teljességgel különböző egyéniség, más stílusú és felfogású professzor volt. Amennyire visszaemlékszem és mint fiatal teológus akkor megállapíthattam, Horváth Sándor mégis igyekezett jól beilleszkedni kollégáinak testületébe. Igaz, egy kicsit keserű szájjal emlegette, hogy hallgatói őt kevésbé értékelik, mint a többiekét tanártársai közül. S ez így is volt. Természetesen nem „erkölcsi értékelésről” van szó, hanem arról, hogy neki nem adatott meg sem a szóbeli, sem az írásbeli kifejezés könnyedsége, közérthetősége. Azután ő, aki teljességgel Szent Tamás teológiájára épített, nehezen tudott szakmai szemléleti „kiegyezést” kötni több professzor-társával. Szavain olykor érződött a meg nem értett, a kellőképp nem méltányolt ember fájdalma. Pedig abban az időben – a mai „modern” mértékkel mérve is – nagy egyéniségek, jeles tudósok egész sorával találkozhattunk a budapesti teológiai fakultáson. Schütz Antal, Aistleitner József, Ibrányi Ferenc, Zempléni György . . . és még sorolhatnám.

Olykor, fiatal egyetemi hallgató koromban, de azóta is megfordult a fejemben: vajon nem volt-e az „európai” Horváth Sándornak kissé „szűk” a budapesti egyetem világa? Freiburg, Graz, Róma egyetemei után, külföldön publikált szakírók után, – vajon jól érezte-e magát köztünk, a budapesti kollégák és hallgatók között? Egyértelmű igennel válaszolhatok. Így, mert Horváth Sándor, ha nehézkes volt is előadása, ha nehezen voltak érthetők magyar nyelven közreadott jegyzetei, könyvei, ha túl magasan „szárnyaltak” is gondolatai, – elhivatottan és nagy ügybuzgalommal professzor volt és maradt haláláig. Mindenütt, – nálunk is. Akkor is, amikor már nem adhatott elő. 1948-ban egyik órájáról „hivatalos üzenettel” kihívták – és az egyetemről elbocsátották. Életét a székesfehérvári papi otthonban fejezte be 1956 tavaszán.

Azok számára, akik távol állnak az elméleti-spekulatív teológia világtól, nehéz méltatni Horváth Sándor életművét. Őt a bennfentesek, a szaktudós kollégák is a nehezen érthető szerzők közé sorolták egész életében, – és ilyenként tartják nyilván ma is. Ennek ellenére nevét és munkásságát szakkörökben máig is számon tartják, idézik az egész világon (ha pl. a szenttamási tulajdonjogról valott tanítás kerül szóba). Halála után számos méltatója korunk kimagasló Szent Tamás-ismeretetőjének és magyarázójának nevezte.

A Pázmány Péter Egyetem Hit tudományi Karán az alapvető hit tudomány tanára volt. Sokak előtt ismert, hogy ez a teológiai szakterület az újabbkori teológiai elmélyülés során született. Kezdetben apologetika, hitvédelem néven indult útjára, a hitigazságok alapozását és megvédését tűzte ki célul. Az új tudományág megszerezésének, természetének tisztázásánál Horváth Sándornak jelentős érdemei voltak. A „Synthesis theologiae fundamentalis” (Bp. 1948) egyetemi előadásai nyomán született, teljesen ki nem dolgozott vázlat volt. A tartalmában „súlyos”, terjedelmében nem túl nagy munka Szent Tamás szellemében kívánt választ adni az akkori idők alapvető, illetőleg alapozó kérdéseire. Azóta természetesen – egy generáció távozása és a II. Vatikáni zsinat után – már sokmindent másképp lehet, sőt kell is előadni, publikálni. A teológia élő tudomány, nem meredvehet bele a tegnapi rendszerezésébe, megfogalmazásaiba. Ennek az élő folyamatnak élő láncszeme volt Horváth Sándor munkássága. Az az Igazság pedig, amelyről az ő teológiája is szólt, az az „alany”, aki a kinyilatkoztatásban önmagáról adott hírt és akiről a teológia prófétai módon, küldetést teljesítve minden korban szól: az élő és örök Isten.

Horváth Sándor tanítványa s későbbi kollégája, Zempléni György „magányos látnoknak, az igazság lángoló szerelmesének” nevezte (Vigilia, 1957. 201). Valóban az volt. Ma is, amikor belépek tanári szobámba s a falon az ő képét pillantom meg, a Szentírás szavai jutnak eszembe: „Az okos érteni tudók ragyogni fognak, mint a fénylő égbolt, és akik igazaságra tanítottak sokakat, mint a csillagok tündökölnék örökkön örökké” (Dán 12, 3).

Születésének századik évfordulóján a tanítvány halálával és tisztelettel emlékezem reá.

MEZEY LÁSZLÓ

Skolasztika-misztika-litteratura

Emlékezés és tanulság

Militantis doctor ecclesiae . . . kezdte el mondani Szent Tamásról, a vitézkedő egyház doktoráról szóló antifónát¹ a magiszter, amikor a studensek elé lépett. A fehér dominikánus habitus fölött nagytonzúra, dús ősz hajzattal koronázott fő, a sok gondolkodástól szinte sugárzóvá lett markáns, férfias arc. Századunk egyik legnagyobb, legkeményebben megformált magyar teológusát láthatták maguk előtt a szerencsés fiatalok. Járása nehézkes volt, míg prelegálva fel- és alá járkált a kis teremben; gesztusai emlékeztettek a fatörzset döntő favágó megújuló erőfeszítéseire. Előadása egy hatalmas, roppant fáradsággal megszerzett fogalomkészlet és kemény biztonsággal kezelt terminológia birtokában is nehézkes, akadozó